

УДК 316.33

Мазурок П. П.,*доктор економічних наук, професор, директор КЕІ ДВНЗ "КНЕУ імені В. Гетьмана",***Гузенко О. П.,***заступник декана з науково-методичної роботи та заочної форми навчання ФЕФ КЕІ ДВНЗ "КНЕУ імені В. Гетьмана"*

НАУКОВИЙ СЕКТОР ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ СУЧАСНОСТІ

У статті розкриваються ключові аспекти соціальної політики з позиції наукової складової, надано графічну оцінку динаміки джерел фінансування наукових досягнень, визначено вплив науки на соціальний розвиток індивідумів суспільства та звернуто увагу на можливі шляхи вирішення поставленої проблеми.

Ключові слова: науковий сектор, соціальна політика, науковий потенціал, державна політика, людський капітал, витрати на інноваційну діяльність, соціальна сфера, освітянські пріоритети, соціальні проблеми.

В статье раскрываются ключевые аспекты социальной политики с позиции научной составляющей, предоставлено графическую оценку динамики источников финансирования научных достижений, определено влияние науки на социальное развитие индивидумов общества и обращено внимание на возможные пути решения поставленной проблемы.

Ключевые слова: научный сектор, социальная политика, научный потенциал, государственная политика, человеческий капитал, затраты на инновационную деятельность, социальная сфера, образовательные приоритеты, социальные проблемы.

The article covers key aspects of social policy from the standpoint of scientific component, given the graphical evaluation of the dynamics of funding scientific achievements, The influence of science on social development of society and individuals referred to the possible solutions of the problem.

Keywords: academic sector, social policy, research capabilities, public policy, human capital, the cost of innovation, social sphere, educational priorities, social problems.

Постановка проблеми. У більшості країн з розвинутою ринковою економікою соціальна політика займає достатньо пріоритетне

значення та регулюється різними інституціями. В Україні розвиток та дієвість соціальної політики залежить від багатьох чинників серед яких достатньо помітне місце займає науковий сектор. Сьогодні існує низка проблем розвитку наукового сектору, який практично не має фінансової державної підтримки. Наслідком таких дій є зниження рівня впровадження інноваційних технологій, низька можливість реалізації наукового потенціалу населення, що негативно впливає на один із прошарків ринкового розвитку соціальної політики.

У державі назріла нагальна потреба визначити ті проблематичні моменти, які негативно впливають на розвиток соціальної політики з позиції забезпеченості повної реалізації наукових пропозицій та креативних і творчих здібностей кожного, без винятку, індивідуумів суспільства. Без осмислення ключової ролі науки в соціальній політиці держави ми приречені на зниження темпів впровадження стратегічних орієнтирів для досягнення рівня країни з ринковою орієнтацією.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Значний внесок у теоретичні аспекти соціальної політики зроблено провідними науковцями та фахівцями. Яскравими представниками наукової еліти є: А. А. Чухно, А. М. Колот, Е. М. Лібанова, Д. П. Богиня, Т. М. Кір'ян та інші. У їх працях достатньо змістовно розкривається проблематика реформування соціальної політики молодого держави та вказуються напрямки подолання наявних перешкод розвитку. Окремі аспекти напрямків вирішення проблем розвитку окремих складових соціальної політики в Україні знайшли своє відображення у працях І. Ф. Гнибіденко, М. В. Кравченко, А. В. Решетніченко, С. М. Серьогіна, Ю. П. Сурмина та Н. В. Туленкова. Наукова складова в соціальній політиці України висвітлена в працях сучасників достатньо обмежено, проте в наявності є фундаментальні наукові розробки, які не знайшли свого втілення в життєдіяльність молодого країни.

Мета і завдання дослідження. Мета розробки полягає у визначенні ролі та впливу наукового сектору на розвиток соціальної політики країни із встановленням напрямків покращення ситуації, з огляду на сучасні реалії. Основним завданням дослідження виступає оцінка сучасного стану наукового сектору та обґрунтування його взаємозв'язку із розвитком соціальної політики для встановлення напрямків удосконалення.

Виклад основного матеріалу. На сучасному етапі розвитку соціальної політики в Україні ключовим моментом вважається дослідження різних чинників впливу, здатних позитивно вплинути на її покращення. Результати досліджень доводять, що достатньо вагомий вплив на соціальні інституції в Україні чинять якісні складові людського капіталу, серед яких пріоритетність відводиться науковій та освітній складовій. При цьому ці складові мають єдину суттєву проблему, яка

за змістом зводиться до відсутності достатнього обсягу фінансування з боку держави. Підкріпленням зазначеного твердження є інформаційний блок статистичних даних, який накопичується за даними акумульованими з усієї України.

Залучаючи дані Державного комітету статистики України [1] надамо графічну оцінку динаміки джерел фінансування наукових досягнень (Д(ф)н. д.), а саме інноваційної діяльності за 2005-2010 роки (рис. 1).

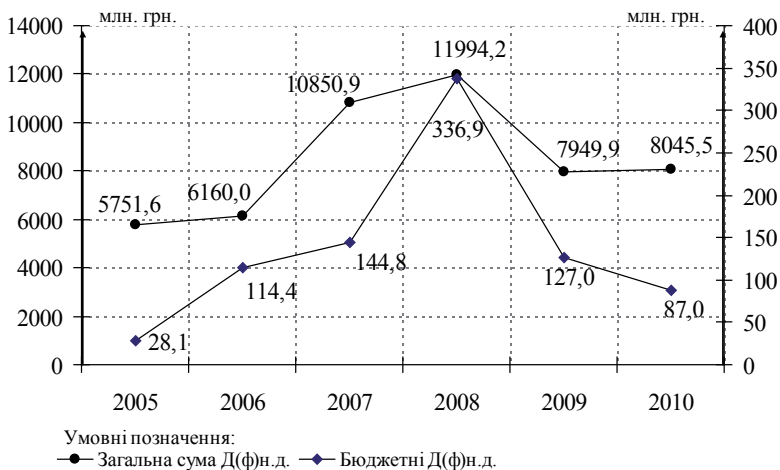

Рис. 1. Графічна оцінка динаміки загальної суми Д(ф)н. д. та обсягу бюджетних Д(ф)н. д. за 2005-2010 роки [1]

Результати графічної оцінки свідчать про суттєве збільшення загальної суми витрат на інноваційну діяльність в Україні протягом 2005-2008 років, проте фінансова криза у 2009 році практично нівелює обсяг коштів до величини 7949,9 млн. грн. У 2010 році спостерігається незначний приріст загальної суми Д(ф)н. д. в Україні до величини 8045,5 млн. грн. Своєю чергою, у 2005 році обсяг бюджетних видатків на наукові досягнення (інноваційну діяльність) сягав 28,1 млн. грн., що від загальної суми видатків становило лише 0,49%. Протягом 2006-2008 років держава збільшує обсяг джерел фінансування інноваційної діяльності та доводить його у 2008 році до 336,9 млн. грн. У 2009-2010 роках мало місце різке зниження джерел фінансування інноваційної діяльності за рахунок Державного бюджету України. На 01. 01. 2011 року обсяг державних видатків Д(ф)н. д. становить лише 87 млн. грн. Така ситуація є критичною та потребує втручання.

Життєдіяльність країни доводить, без якісної наукової платформи соціальна політика не може характеризуватися позитивним розвитком та обирати в перспективі ринкові орієнтири. Наукові розробки впливають на весь сектор економіки країни, розкривають можливості реалізації креативних і творчих здібностей її населення, забезпечують авторитетність на рівні європейського простору. Це лише обмежений перелік пріоритетів, які створюються під впливом наукового сектору в межах соціальної політики.

Перш ніж запропонувати напрямки вирішення поставленої проблеми доцільно звернутися до тлумачення категорії “соціальна політика”. Так, з позиції А. М. Гриненко [2, с. 306] соціальна політика являє собою “...систему цілеспрямованих державних заходів і акцій по регулюванню відносин між різними соціальними групами населення в частині підвищення суспільного добробуту, поліпшення якості і рівня життя, раціонального використання трудового потенціалу і на цій основі – зростання ефективності функціонування економіки країни”. Своєю чергою, В. А. Скуратівський та О. М. Палій [3, 5] стверджують, що “...суспільний феномен, що поєднує різноманітні багатофакторні складові: конституційно-правові, інституціональні, управлінські регуляторні, глобальні, національні, державні, наддержавні, громадські, гуманістичні, праксеологічні (ціннісні), комунікативні та інші”. Кожен із зазначених тлумачень має право на існування так, як розглядає соціальну політику з позиції її змістовності. При цьому ключовим моментом виступає широкий спектр напрямків реалізації соціальної політики.

Сьогодні, як стверджує Н. Лук’янова [4, с. 152], “...у більшості випадків відокремлюють три головні напрями соціальної політики: передбачення надзвичайних подій і, при потребі, державні гарантії для пом’якшення входження суспільства в рівновагу після них; перерозподіл ресурсів для забезпечення всім соціальним групам суспільства певного рівня життя для зняття можливої соціальної напруги та регулювання способу життя громадян заохочувальними та репресивними засобами”. Проте такий підхід потребує дослідження шляхом розширення напрямів соціальної політики через побудову дієвої, достатньо обґрунтованої системи наукового підґрунтя її розвитку.

Ми вважаємо, сучасні умови розвитку України, а також досвід минулих років чітко доводить, що ключовими в суспільстві мають виступати наукові та освітянські пріоритети. Не може молода країна розвиватися без вкладення інноваційно-інвестиційних ресурсів у розвиток соціальної сфери, яка зобов’язана забезпечити формування молодого покоління з новим баченням майбутнього. Все це доводить, що основна помилка в розбудові нашої країни полягає в недооцінці

зазначених пріоритетів, і, як наслідок, з'являються негативні зміни в соціально-економічній політиці взагалі. Безперечним є той факт, що відбувається реформування вищої освіти, проте необдумані поспішні реформаторські дії урядовців призводять до порушень наявних правил без адаптації нових орієнтирів розвитку.

За результатами досліджень поставленої проблеми стає зрозумілим, що сьогодні розвиток соціальної сфери стримується за рахунок обмеження коштів, а саме недостатній розмір бюджетних ресурсів, що виділяються на фінансування видатків соціальної сфери. Окрім того, негативним залишається порядок складання єдиного кошторису для бюджетних установ, який відображає деталізацію видатків, спрямованих на виконання завдань соціальної політики. Стає очевидним, що загальною проблемою бюджетного фінансування соціальної політики є декларативність та нормативна непридатність більшості положень законодавства до впровадження в життя. Відмічається відсутність рівного доступу всіх громадян країни до гарантованого рівня соціальних послуг унаслідок нерівномірного розвитку регіонів. Наяву неефективність механізму розрахунку реальної вартості забезпечення соціальних гарантій.

Розглядаючи фінансовий бік справи, можна констатувати, що для соціальної політики практично не існує умов розвитку здатних забезпечити функціонування ринкових регуляторів. Науковий сектор соціальної політики практично не отримувал інвестиційний ресурс з боку держави у 2010 році, а спирався більшою мірою на власні кошти підприємницьких структур 4775,2 млн. грн. та кошти іноземних інвесторів, які становили 2411,4 млн. грн. Прикладні дослідження засвідчили наявність зазначеної ситуації протягом останніх років розвитку молоді країни, що негативно впливає на стратегію соціальної політики.

У своїй праці Г. В. Щокін [5, с. 232] пропонує до основних проблем соціальної політики зарахувати "...забезпечення соціальних гарантій, здоров'я і зайнятість населення, освіту, науку, соціальне обслуговування, подолання антисоціальних явищ, соціальні проблеми молоді, жінок, пенсіонерів та інших статевовікових груп, ефективне управління людськими ресурсами тощо". Науковець констатує той факт, "...що конкретні соціальні програми в Україні мають формуватися з урахуванням вищевикладених соціальних проблем".

Нагадаємо, основними напрямками соціальної політики в Україні з часу проголошення державної незалежності об'єктивно було визначено: доходи, рівень життя громадян; зайнятість громадян і стан ринку праці; організація і оплата праці; охорона праці; загальнообов'язкове державне соціальне страхування, а також житлове забезпечення громадян тощо.

На практиці в Україні соціальна політика залишається досить несистемною. За відсутності консолідованої національної стратегії у соціальній політиці, яка б забезпечувала формування гармонійних відносин між різними соціальними прошарками, окремі розрізнені урядові заходи соціальної підтримки виявилися неспроможними кардинально вплинути на подолання негативних тенденцій у соціальній сфері. Залишається невирішеною значна кількість соціальних проблем і їх триваюче ускладнення.

Важливо зазначити, що соціальна політика може бути успішно реалізованою за умови не тільки вироблення відповідної стратегії, створення необхідних механізмів, але й завдяки необхідному фінансово-матеріальному, ресурсному забезпеченню. Тут йдеться, в першу чергу, про необхідні умови для функціонування систем освіти, науки, культури, охорони здоров'я, соціального захисту населення, розвитку і стимулювання соціальної роботи. Кожна людина має стати активним учасником формування свого розвитку, працювати над своїм освітянським та науковим потенціалом, що надасть можливість збільшити реалії побудови якісної соціальної політики.

Країна зі свого боку повинна збільшити видатки на формування наукових кадрів та організацій, які виконують наукові дослідження та здатні забезпечити розробку обґрунтованих заходів покращення соціальної політики України. Позитивним в Україні можна вважати 2010 рік, який характеризує обсяг виконаних наукових та науково-технічних робіт на суму 9867,1 млн. грн., з них фундаментальні дослідження було виконано на суму 2188,4 млн. грн., а прикладні на суму 1617,1 млн. грн. На 01.01.2011 року в Україні кількість організацій, які виконують наукові дослідження та розробки, становила 1 303 організації. Питома вага підприємств, що займаються інноваціями у 2000 році в Україні, сягала 18%, а у 2010 році становить лише 13,8%. Таке падіння є негативним та свідчить про необхідність зміни підходів до впровадження інноваційних розробок в економічному секторі країни.

Наука і соціальна політика мають стати тісними партнерами при вирішенні проблем життєдіяльності суспільства. Україна потребує достатньо вагомих інвестиційних вливань для створення сприятливих умов розвитку соціальних секторів та забезпечення їм наукової платформи впровадження стратегічних орієнтирів. На жаль, в Україні наукові та науково-технічні роботи займають незначну позицію у складі ВВП (рис. 2).

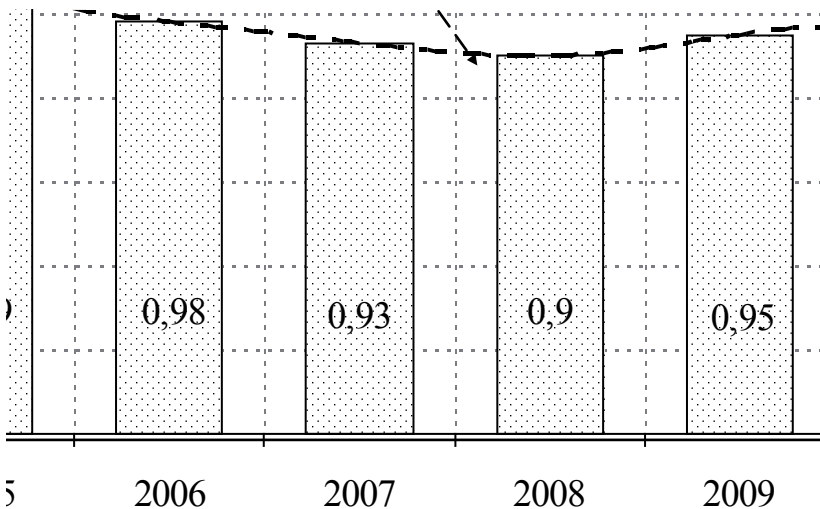

Рис. 2. Графічна оцінка динаміки питомої ваги обсягу виконаних наукових і науково-технічних робіт у ВВП за 2005-2010 роки [1]

Висновки. За результатами дослідження обґрунтовано, що для покращення соціальної політики в Україні доцільно надати пріоритетне значення науковому сектору, який має спиратися на дієвий законодавчий механізм. Країні потрібно мати законодавчі регулятори для впровадження всіх напрямів соціальної політики із урахуванням їх наукової обґрунтованості та доцільності. Наука як пріоритетна складова соціальної політики має бути підкріплена бюджетним інвестиційним ресурсом, забезпечувати реалістичність адаптації креативних і творчих здібностей індивідуумів суспільства, розширювати спектр робочих місць на ринку праці і пропозицій через створення за допомогою держави наукових організацій різного спрямування. Країна має створити більш придатні умови для збільшення чисельності науковців, підвищити рівень доступності до освіти певного рівня та забезпечити наявність соціальних взаємовідносин на позиції країна-партнер, а суспільство-споживач. Ми обрали ринкові орієнтири розвитку нашої України, і, як наслідок, не маємо права нехтувати класичними якісними елементами соціальної політики, оскільки майбутнє покоління не буде мати платформи для власного розвитку, а ми не зможемо реалізуватися як вільна з демократичними цінностями держава.

Література:

1. Джерела фінансування інноваційної діяльності [Електронний ресурс]: Державного комітету статистики України. – Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
2. Гриненко А. М. Соціальна політика: [навчально-методичний посібник для самост. вивч. дисципліни] / А. М. Гриненко. – К. : КНЕУ, 2003. – 309 с.
3. Скуратівський В. А. Основи соціальної політики: [навчальний посібник] / В. А. Скуратівський, О. М. Палій. – К. : МАУП, 2002. – 200 с.
4. Лук'янова Н. Соціальна робота в Україні її трансформація в сучасних умовах / Н. Лук'янова // Політичний менеджмент. – 2009. – № 5. – С. 150-156.
5. Щокін Г. В. Соціальна теорія і кадрова політика: [монографія] / Г. В. Щокін. – К. : МАУП, 2000. – 576 с.